

Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie

Unia Europejska społeczne i gospodarcze aspekty integracji

Redakcja naukowa
Zdzisław Biegański
Jerzy Jackowicz

Warszawa 2008

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP

ul. Pandy 13, 02-202 Warszawa
tel. +48-22 823-66-23, fax: +48-22 823-66-69
e-mail: wydawnictwo@wsptwp.eu
<http://www.wsptwpwaw.edu.pl>

Recenzenci
prof. dr hab. Stefan Opara
prof. dr hab. Adam Koseski

© Copyright by authors PTPS and WSP TWP, Warszawa 2008

Printed in Poland

ISBN 978-83-88278-96-7

Projekt okładki
Krzysztof Konopelski

DTP Przygotownia Offsetowa BEST

Wydanie I, ark. wyd. 10
Druk i oprawa:
Drukarnia KODRUK
05-092 Łomianki
ul. Wiślana 74a

ZADANIA I WYZWANIA POLITYKI RODZINNEJ W UE

Państwo jako „rodzina rodzin” powinno zagwarantować warunki rodzinie jako podstawowej komórce społecznej, tak by mogła odgrywać swoją rolę. Głównym zadaniem państwa jest wszechstronne działanie ukierunkowane na zaspokojenie potrzeb rodziny. Podstawową rolą państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego każdej rodzinie poprzez stworzenie możliwości utrzymania i zaspokajania potrzeb jej członków, równego dostępu do edukacji, opieki medycznej, a w przypadku niemożności utrzymania – dostępu do pomocy społecznej.

Dlatego też polityka państwa na rzecz rodziny ma za zadanie ją wspierać i dawać szansę na zaspokojenie jej ekonomicznych i społecznych potrzeb. Rodzina jest najważniejszą częścią każdego społeczeństwa i odgrywa ważną rolę w jego rozwoju. Wyzwaniem chwili jest podjęcie systematycznych działań wspieranych przez kulturę, środki ekonomiczne i ustawodawstwo, żeby zapewnić rodzinie warunki pozwalające jej być „pierwszym miejscem humanizacji osoby i społeczeństwa”¹.

Rozpatrując politykę rodzinną w niedalekiej przyszłości, należy wziąć pod uwagę tworzenie się europejskiej przestrzeni socjalnej i w jej ramach europejskiego modelu socjalnego, na który składa się m.in. wspólny system wartości oraz porównywalny poziom przysługujących świadczeń socjalnych we wszystkich państwach członkowskich UE². Należy jednak pamiętać, że w chwili obecnej na obszarze zintegrowanej Europy nie jest realizowana wspólna polityka rodzinna, która nadal pozostaje w gestii rozwiązań krajowych państw członkowskich UE.

DEFINICJA RODZINY I OKREŚLENIE RODZINY ORAZ POLITYKI RODZINNEJ W UE

Zgodnie z art. 16 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczeństwa. Według encyklopedii **rodzina** to jedna z podstawowych grup społecznych³. Zazwyczaj jako rodzinę rozumie się dwójkę partnerów i wychowywane potomstwo.

¹ Jan Paweł II, *Siła wiary i umysłu*, Poznań 2005, s. 37.

² K Głębicka, *Socjalny wymiar Europy*, Radom 2006, s. 131.

³ *Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 4, Warszawa 1985, s. 14.

W ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych⁴ ilekroć jest mowa o **rodzinie** – oznacza to odpowiednio następujących członków rodziny: małżonków, rodziców, opiekuna prawnego dziecka, opiekuna faktycznego dziecka oraz pozostające na utrzymaniu dzieci w wieku do ukończenia 24. roku życia (do ukończenia przez dziecko nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21. roku życia lub 24. roku życia, jeżeli dziecko kontynuuje naukę w szkole lub szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności).

Wśród państw UE dokonuje się wyraźne rozróżnienie pojęć „rodzina” i „gospodarstwo domowe”. Często jednak używa się obu tych pojęć zamiennie. Dokonywanie tego rozróżnienia (tj. nadawanie „rodzinie” statusu socjologicznego, a nawet prawnego, natomiast traktowanie „gospodarstw domowych” wyłącznie jako jednostek ekonomicznych) – nie wynika z tradycji krajowej. Jednakże kraje używające pojęcia „rodziny” definiują ją różnie. W niektórych krajach, np. we Włoszech, łączy się to pojęcie z małżeństwem; niemal zawsze z jakąś formą pokrewieństwa, w Norwegii natomiast za rodzinę uważa się nawet osobę stanu wolnego, samotnie zamieszkującą.

Rodzina odgrywa ważną rolę w kształtowaniu, rozwoju i wychowaniu młodego pokolenia. Stanowi ona specyficzne środowisko wychowawcze nie tylko dla dzieci, ale również dla osób dorosłych. Jakość związku, jaki istnieje pomiędzy mężem a żoną, jest dla rodziny bardzo ważna, ponieważ warunkuje jej istnienie. To od życzliwej atmosfery, wzajemnego zaufania, wzajemnej pomocy i szacunku będzie zależeć jej prawidłowe funkcjonowanie. Rodzina pełni szereg funkcji, z których najważniejszą jest urodzenie oraz wychowanie potomstwa.

Polityka rodzinna jest różnie definiowana, jednakże ogólnie mówiąc jest to dająca się (względnie) wyodrębnić część polityki społecznej stanowiąca system długofalowych zamierzeń i towarzyszący mu system rozwiązań prawnych, przyjętych i realizowanych przez władzę publiczną na rzecz rodziny jako podstawowej komórki społecznej⁵. W drugim znaczeniu: polityka rodzinna to specjalizacja w obrębie polityki społecznej (rozumianej jako dziedzina nauk społecznych), zajmująca się teorią polityki rodzinnej w pierwszym znaczeniu.

POLITYKA RODZINNA JAKO INSTRUMENT W WALCE Z PROBLEMAMI SPOŁECZNYMI RODZINY

W ostatnich latach zainteresowanie problemami rodziny i polityki rodzinnej się rozszerzyło, coraz więcej badaczy polityki społecznej koncentruje uwagę na rodzinie. Rola rodziny w procesach rozwoju ma wymiar ilościowy oraz

⁴ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. 2003, Nr 228, poz. 2255, zm; Dz.U. 2004, Nr 35, poz. 305, art. 3 pkt. 16.

⁵ http://pl.wikipedia.org/wiki/Polityka_rodzinna.

jakościowy i wynika z podstawowych funkcji społecznych pełnionych przez rodziny:

- prokreacyjnej – decydującej o rozwoju ilościowym i strukturze ludności;
- wychowawczej – mającej znaczenie dla tworzenia kapitału ludzkiego;
- socjalizacyjnej – odgrywającej rolę w tworzeniu i rozwoju kapitału ludzkiego i kapitału społecznego.

W każdym z 27 krajów członkowskich UE istnieją zróżnicowane modele polityki rodzinnej opracowywane odrębnie przez każde państwo. Pomimo różnorodności i zmienności kryteriów, jest możliwe wyróżnienie pewnej typologii owych modeli krajów-reprezentantów. W ten sposób można wyróżnić cztery następujące modele polityki rodzinnej:

- skandynawski (nordycki), występujący przede wszystkim w Szwecji, Norwegii, Finlandii, Danii – charakteryzuje go głównie równorzędność orientacji prorodzinnej i prozawodowej w świadomości społecznej, stopniowa ewolucja stosunków między małżonkami w kierunku partnerstwa, zapewnienie dzieciom wysokiego poziomu rozwoju głównie przez ich udział w procesach wychowawczych, socjalizacyjnych i edukacyjnych, wysoka aktywność zawodowa kobiet;
- centralnoeuropejski (kontynentalny), występujący w takich krajach jak Francja, Niemcy, Belgia, Luksemburg, w którym rodzina jest uważana za podstawę spójności społecznej i miejsce wychowania kolejnych pokoleń oraz postrzegana jako miejsce rozwoju indywidualnego jej członków. W modelu tym zapewnia się warunki wzrostu aktywności zawodowej kobiet, w także następuje zwiększenie roli instytucji zabezpieczenia społecznego;
- południowoeuropejski (śródziemnomorski), występujący m.in. w Hiszpanii, Włoszech, Grecji, Portugalii – charakteryzuje się przede wszystkim tym, że rodzina zajmuje wysoką pozycję w hierarchii wartości, której źródłem są normy religijne, dzieci stanowią wartość najbardziej cenioną, stosunki wewnątrzrodzinne oparte są na tradycyjnym podziale ról kobiety i mężczyzny, a stosunki międzygeneracyjne oparte na zobowiązaniach, przewiduje się też wzrost udziału kobiet w zatrudnieniu;
- anglosaski reprezentowany przez Wielką Brytanie i Irlandię – jego główne cechy to wsparcie rodzin pracujących i niepracujących w wychowywaniu dzieci, aktywizacja zawodowa kobiet, wsparcie dla matek samotnie wychowujących dzieci, zapewnienie dzieciom rozwoju wychowawczego i edukacyjnego.

Polityka rodzinna poszczególnych krajów UE jest dostosowana do krajowych uwarunkowań. Można jednak wskazać na podobne kierunki działań obejmujących⁶:

---

⁶ B. Balcerzak-Paradowska, *Aktualne kierunki rozwoju polityki rodzinnej w Polsce i UE*, materiały z konferencji „Polityka społeczna a rozwój”, Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH w Warszawie.

- rozwój instrumentów pozwalających na godzenie życia zawodowego i rodzinnego na zasadzie partnerstwa (będących odpowiedzialnością na procesy aktywności obojga partnerów),
- sposób na ograniczenie ubóstwa,
- realizację zasady prymatu pracy nad świadczeniami i zaangażowania podmiotów polityki społecznej i rodzinnej (zakładów pracy),
- rozwój usług społecznych traktowanych jako instrument inwestowania w młode pokolenie i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu,
- uwzględnienie kontekstu demograficznego w sposób pośredni (ułatwienia w godzeniu ról zawodowych i rodzinnych, obniżenie kosztu utrzymania dziecka w rodzinie).

W ostatniej dekadzie XX wieku okazało się, że mimo iż systemy emerytalne i ochrony zdrowia zaczęły odczuwać presję wynikającą ze starzenia się społeczeństw, większość krajów utrzymywała dotychczasowy poziom wydatków na wspieranie rodzin, a pewne ich rodzaje nawet się zwiększyły. Wydatki na świadczenia pieniężne dla rodzin w przeliczeniu na głowę dziecka wzrosły m.in. w Belgii, Danii, Finlandii, Francji, Holandii, Luksemburgu, Norwegii, Szwecji, Wielkiej Brytanii i Włoszech. W wielu krajach zaczęto przyjmować krajową politykę rodzinną lub nowelizować już istniejącą (Hiszpania, Norwegia, Słowacja), odpowiadając w ten sposób na problemy społeczne rodzin. Zaczęto też powoływać różne krajowe instytucje, także ministerstwa, do spraw dzieci i rodziny (Dania, Francja, Islandia, Portugalia, Wielka Brytania, Włochy). Było to głównie powodowane troską o prawa człowieka (równouprawnienie kobiet i mężczyzn), w tym również prawa dziecka, oraz o uaktywnienie zawodowe kobiet.

Tab. 1. Pieniężne świadczenia rodzinne w 2003 r.

	Na głowę (PPS)	Procent PKB	Ogólny procent świadczeń	Procent świadczeń rodzinych	Stale ceny 1991=100
UE	1361	1,4	5,5	67,2	135,8
Belgia	2000	2,0	7,7	84,6	116,2
Dania	1260	1,1	4,0	30,3	146,6
Niemcy	2391	2,1	7,5	70,9	181,1
Grecja	694	1,0	3,8	51,8	167,0
Hiszpania	160	0,2	0,9	34,6	147,3
Francja	1820	2,0	7,0	73,0	115,4
Irlandia	1664	1,5	11,2	85,9	166,4
Włochy	581	0,5	2,0	52,2	128,6
Luksemburg	4687	2,6	12,9	77,6	255,8
Holandia	789	0,8	2,9	64,4	86,3
Austria	2599	2,3	8,2	77,5	133,6

Portugalia	386	0,5	2,7	48,9	115,4
Finlandia	1345	1,4	5,8	45,8	119,1
Szwecja	972	1,0	3,2	30,0	:
Wielka Brytania	1278	1,4	5,5	78,4	120,2
Islandia	651	0,8	4,0	34,7	65,5
Norwegia	1749	1,4	5,7	44,4	127,0
Szwajcaria	1244	1,1	4,2	81,3	120,1
Słowacja	553	1,5	7,9	84,2	:
Słowenia	1017	1,5	5,9	63,9	:

Źródło: G. Abramovici, *Social Protection: cash family benefits in Europe*, Statistics in focus-Theme 3-19/2003 (Eurostat), s. 2.

Jeśli chodzi o wsparcie finansowe rodzin, świadczenia pieniężne na ich rzecz wzrosły w UE-15 średnio o 36%. Coraz powszechniej zaczęto świadczenia, bądź ich wysokość uzależniać od kryterium dochodowego. Występowało duże zróżnicowanie w udziale wydatków na świadczenia pieniężne dla rodzin w PKB, od 0,22% w USA do 2,4% w Luksemburgu, oraz w wysokości świadczeń w przeliczeniu na osobę.

Dążenie do równouprawnienia kobiet i mężczyzn w zatrudnieniu oraz do większego udziału kobiet w rynku pracy wymagają zwiększonego wsparcia rodzin. Przyjęta w 1996 r. dyrektywa UE o urloпах wychowawczych (rodzicielskich) określa pewne standardy, od 1998 r. Rada Europejska uchwala co-roczenie Wytyczne Polityki Zatrudnienia, które niezmiernie podkreślają potrzebę ułatwienia godzenia obowiązków rodzinnych z zawodowymi oraz działań na rzecz równych szans na rynku pracy. Wsparcie państwa przyjmuje różne formy. We wszystkich państwach UE istnieją urlopy macierzyńskie, od 14 do 18 tygodni, a nawet dłuższe. W większości państw są to urlopy płatne, choć zakres przemocy jest tu również zróżnicowany w zależności od danego kraju.

Tab. 2. Wydatki na ochronę socjalną w 2002 r.

	Procentowy udział wydatków na ochronę socjalną w PKB			Średni wzrost wydatków na głowę w latach 1998-2002	Procentowy udział emerytur w PKB
	1999	2001	2002		
EU25	:	27,3	27,7	:	12,5
Belgia	27,3	27,5	27,8	1,6	11,2
Czechy	19,1	19,2	19,9	5,2	8,9
Dania	30,0	29,4	30,0	1,2	10,8
Niemcy	29,6	29,8	30,5	2,0	13,4
Estonia	:	14,3	:	:	6,3
Grecja	25,5	27,1	26,6	6,4	13,0

Hiszpania	20,3	20,1	20,2	2,8	9,7
Francja	30,2	30,0	30,6	2,2	13,2
Irlandia	14,7	15,3	16,0	8,7	3,6
Włochy	25,2	25,6	26,1	2,6	14,9
Cypr	:	:	:	:	:
Łotwa	:	14,3	:	:	8,2
Litwa	:	15,2	:	:	7,1
Luksemburg	21,7	21,3	22,7	5,1	10,6
Węgry	20,7	19,8	20,9	:	9,1
Malta	17,2	17,3	17,7	0,7	9,0
Holandia	28,0	27,5	28,5	1,9	13,1
Austria	28,9	28,6	29,1	2,2	14,6
Polska	:	22,1	:	:	13,9
Portugalia	22,6	24,0	25,4	6,1	11,9
Słowenia	25,0	25,5	25,4	3,8	11,8
Słowacja	20,2	19,1	19,2	0,6	7,5
Finlandia	26,8	25,7	26,4	0,8	11,2
Szwecja	31,8	31,4	32,5	2,8	12,0
Wielka Brytania	26,5	27,6	27,6	3,5	11,7
Islandia	19,5	20,2	22,3	6,5	6,9
Norwegia	27,1	25,6	26,3	4,2	8,4
Szwajcaria	27,6	28,2	28,6	1,4	12,8
Rumunia	:	13,1	:	:	:

Źródło: G. Abramowici, op. cit., s. 2.

Średnio w 25 krajach UE wydatki na ochronę socjalną wynosiły 27,7% PKB w 2002 r. w porównaniu z 27,3% w 2001 r. Średnie wydatki na ochronę socjalną ukrywają znaczące różnice między państwami członkowskimi. Największe nakłady poniosły: Szwecja (32,5%), Francja (30,6%), Niemcy (30,5%) i Dania (30%), podczas gdy Estonia i Łotwa (obydwa 14,3% w 2001 r.), Litwa (15,2% w 2001) i Irlandia (16%) osiągnęły rekordowo niskie wskaźniki. Różnice te wynikają ze standardów życiowych, ale ukazują także różnorodność w systemach polityki socjalnej, jak również demografii, ekonomii, strukturach społecznych i instytucjonalnych krajów.

W okresie od 1998–2002 wydatki na ochronę socjalną na głowę zwiększyły się we wszystkich 19 krajach, z których dostępne były dane. Największy przyrost zanotowano w Irlandii (+8,7%), Grecji (+6,4%), Portugalii (+6,1%), Czechach (5,2%) i Luksemburgu (5,1%). Najmniejszy przyrost zanotowano natomiast w Słowacji (+0,6%), Malcie (+0,7%) i w Finlandii (+0,8%).

Średnio w 25 krajach UE emerytury stanowiły 48% świadczeń socjalnych w 2001 r. Największy udział emerytur w budżecie przeznaczonym na świadczenia socjalne wystąpił w Polsce (65% w 2001 roku), na Łotwie (62% w 2002 roku) i we Włoszech (60% w 2002 roku). We Włoszech emerytury stanowiły największy procent PKB (14,9%), z kolei w Austrii (14,6%), w Niemczech (13,4%) i Francji (13,2%), natomiast najniższy w Irlandii (3,6%), Estonii (6,3% w 2001), na Litwie (7,1%) i Słowacji (7,5%).

WYZWANIA POLITYKI RODZINNEJ

We wszystkich państwach europejskich, z wyjątkiem Islandii, wskaźniki urodzin nie zapewniają choćby utrzymania obecnej liczby ludności. Bez odwrócenia tego trendu, do 2050 r. ludność niektórych państw europejskich może spaść nawet o 30%. Dla gospodarki może to oznaczać trwałą recesję, dla społeczeństwa – konflikt między młodszą a starszą generacją. Dla Europy – marginalizację na arenie międzynarodowej ze wszystkimi tego ekonomicznymi, politycznymi i kulturalnymi konsekwencjami.

Dlatego też obecnie coraz wyraźniej stawia się cel odwrócenia spadku liczby ludności. Priorytetem nowej polityki rodzinnej ma być najpierw umożliwienie ludziom posiadania tylu dzieci, ile chcą. Najlepiej byłoby, gdyby wskaźnik urodzeń wynosił 2,1 dziecka na jedną kobietę w wieku rozrodczym, co zapewniałoby prostą reprodukcję pokoleń. Nie wiadomo jednak, czy przyniesie to spodziewane skutki. Wskaźniki urodzin musiałyby bowiem zwiększyć się zasadniczo już dziś po to, by za 50 lat Europa mogła zachować dotychczasowy potencjał ludnościowy.

Obecnie coraz bardziej niepokojący jest wzrost liczby państw europejskich, które posiadają ujemny przyrost naturalny, co oznacza, że nie ma zastępowalności pokoleń i zmniejsza się liczba obywateli danego kraju.

Tab. 3. Przyrost naturalny

Najniższy	Ujemny	Najwyższy	Dodatni
Łotwa	-5,1	Irlandia	8,6
Litwa	-3,2	Francja	4,2
Węgry	-3,7	Cypr	4,2
Estonia	-2,8	Luksemburg	4,1
Niemcy	-1,4	Holandia	3,5
Czechy	-0,9	Wielka Brytania	2,2
Słowenia	-0,4	Malta	2,2
Polska	-0,2	Hiszpania	1,9
Grecja	-0,2	Finlandia	1,9
Słowacja	-0,1	UE	1,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Eurostatu.

Polityka rodzinna ma przed sobą trzy aktualne wyzwania, do których należą:

- wyzwania demograficzne – występujące w krajach Unii Europejskiej, jakkolwiek w różnej skali i natężeniu (spadek skłonności do zawierania małżeństw, rozwój nowych form życia rodzinnego, spadek dzietności stanowiący jedną z przyczyn starzenia się społeczeństw);
- wyzwania społeczno-ekonomiczne – dążenie do wzmocnienia konkurencyjności gospodarki UE i w związku z tym potrzeba rozwoju kapitału ludzkiego; sytuacja na rynku pracy wyrażająca się bezrobociem, niestabilnością zatrudnienia, rozwojem nowych form zatrudnienia, natężeniem procesów aktywności zawodowej kobiet, dążenie do spójności społecznej poprzez eliminację ubóstwa i wykluczenia społecznego;
- wyzwania aksjologiczne – z jednej strony rozwój wartości i postaw charakterystycznych dla społeczeństwa postindustrialnego, z drugiej – utrzymanie wysokiej rangi rodziny w hierarchii wartości.

Starzenie się ludności powoduje istotne zmiany w polityce społecznej oraz na rynku pracy. Negatywnym społecznym efektem zmian demograficznych i ich ekonomicznych konsekwencji może być zagrożenie lub nawet załamanie się międzypokoleniowej solidarności. Najczęściej jednak zwraca się uwagę na konflikt, jaki może powstać na tle obciążeń młodego pokolenia rosnącymi kosztami finansowania systemów emerytalnych, rentowych, ochrony zdrowia i usług opiekuńczych. Koniecznym wyzwaniem jest bazowanie polityki rodzinnej na przyjaznej rodzinie polityce zatrudnienia, zmniejszenie kosztów związanych z posiadaniem dzieci w perspektywie całego życia, ułatwienie dzielenia kariery zawodowej z macierzyństwem, elastyczny czas pracy oraz dostępność opieki nad dziećmi, zasiłek na dziecko w odpowiedniej wysokości, pomoc w kosztach edukacji, wyrównywanie emerytur zmniejszonych przez spowodowane macierzyństwem i wychowywaniem dzieci okresy niepłacenia składek, ponadto włączenie pracodawców w przyjazną rodzinie politykę zatrudnienia oraz politykę rodzinną.

PODSUMOWANIE

W ostatnich latach można zaobserwować wzrost zainteresowań problemami rodziny i polityki rodzinnej. Coraz więcej badaczy polityki społecznej koncentruje uwagę na rodzinie. Obecne problemy związane są z funkcjonowaniem rynku pracy i rodziny. Chodzi przede wszystkim o skutki procesów demograficznych, zmian zachodzących w rodzinach oraz sytuacji społeczno-ekonomicznej, której ważnym elementem jest rynek pracy. Wszystko to wymaga nowego podejścia do roli państwa wyrażającej się m.in. poprzez realizację polityki rodzinnej.

Wyzwania, jakie stoją przed polityką rodzinną, powinny uwzględniać pracę, rodzinę i ryzyko socjalne. Współczesna polityka rodzinna powinna przeciwdziałać skutecznie negatywnym procesom demograficznym, kłaść nacisk

na tworzenie ekonomicznych podstaw egzystencji rodziny. Ponadto w polityce rodzinnej państw powinny być zawarte regulacje ułatwiające aktywizację zawodową kobiet, prowadzenie biznesów rodzinnych oraz ulgi w mieszkalnictwie, szczególnie dla rodzin objętych ryzykiem wykluczenia społecznego. Współczesna polityka rodzinna musi być ukierunkowana na poprawę jakości życia zarówno w sferze kulturowej, społecznej, jak i zdrowotnej, a także ma regulować ulgi prorodzinne w systemie podatkowym.

Współczesna polityka rodzinna powinna również na godnym dla rodziny poziomie zapewnić odpowiednią pomoc w formie zarówno pieniężnych świadczeń rodzinnych (zasiłek rodzinny, zasiłek macierzyński, zasiłek wychowawczy, świadczenia z tytułu samotnego wychowywania dziecka), jak i w formie świadczeń rzeczowych dla rodzin najbiedniejszych, zagrożonych wykluczeniem społecznym.